

Arxiu Històric de l'Hospitalet.
C/ Joan Pallarès s/n.
08901 - L'Hospitalet.

Persona entrevistada: **Angela Caselles Guiteres.**

FONS: TECLA SALA.

Data: Desembre 2002.

Entrevistadora: Mireia Mascarell.

Duració: 1 hora, 25 minuts.

Signatura: Ot8

CARA A:

Angela Caselles Guiteres.

I em diu que la família venien de Sant Pere de Torelló.

Sant Pere de Torelló.

Que els seus pares havien estat potser treballant...

No, no, no, els meus pares tenien més aviat... el meu pare era mercader, negociant d'animals, i la meva mare de casa, pobreta. Ella va tenir 12 fills i no va tenir temps d'anar a fer feines a fora. Ella treballava a casa i prou.

I com va ser que van venir cap aquí Hospitalet?

Perquè la meva germana es va casar amb un d'aquí Hospitalet, que vivia a la fàbrica i ell tenia família al poble i pujant "pues" mira, es va casar amb ma germana i quan va vindre la meva germana va ser quan ja vem començar a anant baixant aquí, van venir els nebots i després jo ja vaig venir a treballar aquí.

Vostè més o menys, l'edat que té?

Ara tinc 77 anys, i vaig venir aquí que en deuria tenir... exacte ara no me'n recordo, però potser 22 o 23 anys, quan vaig baixar aquí.

I va venir aquí al barri de la Torrassa?

No, no, no, jo me'n vaig anar a viure amb la meva germana i el meu cunyat, a casa d'ells. Vaig estar a la fàbrica uns anys, uns anys, no me'n recordo quants però uns quants anys, i vaig treballar a la fàbrica, perquè jo també em tenia de guanyar la vida i no podia... I llavors ajudant a casa, amb la meva germana, els nebots, en fi... anavem fent.

Llavors a quina edat més o menys va ser que va entrar a treballar a la fàbrica vostè?

Això, als 22 o 23 anys, 22 o 23 anys tenia quan vaig venir i ja em vaig posar... Jo treballava a Fabra i Coats, allà a dalt, a Sant Pere de Torelló no, a Borgonyà, a la Fabra i Coats de

Borgonyà, i vaig plegar d'allà i ja desseguida vaig posar-me a treballar aquí, com que era tèxtil també...

O sigui, que ja tenia experiència en el tèxtil.

Sí, ja treballava a filatura i aquí vaig treballar "pues" dobladors.

I llavors va entrar doncs a través del seu cunyat diguem-ne.

Sí, la relació va ser aquesta, al tenir la meva germana aquí, i llavors és clar, ella també... no perquè em necessités però allò de dir: "Mira, si vens també amb la canalla, podràs venir..." En fi, i la meva mare ens va deixar. Llavors jo ja no tenia pare, però llavors la meva mare va dir: "Bueno, com que te'n vas a cas l'altra "pues" ja està". Ara, avui no, però abans es mirava molt, eh?, el deixar sortir una noia de casa.

I més joveneta.

Sí.

Llavors els primers anys que va treballar vostè vivia allà mateix també, eh?

Sí, sí, vaig viure bastants anys, eh? Amb ells vaig viure bastants anys, bastants.

Llavors vostè fins quin any va estar?

Home...

Va sortir quan van tancar o va deixar la fàbrica abans?

No, no, "bueno", la fàbrica era tot lo mateix... Vaig passar al despatx, a Barcelona. "Bueno", es que jo a la fàbrica vaig entrar als dobladors, a dalt on hi havia el retort, hi havien diferents màquines, eh?, que anaven fent, i llavors d'allà va ser ja quan van ampliar el tint, i al ampliar el tint "pues llavors" vaig baixar a fer... com se diu ara això? "Bueno", comptant lo dels gastos de la tintoreria, eh?, els productes...

O sigui, va passar a fer feines més d'oficina diguem.

Això mateix, més administratives. I allà també hi vaig estar-hi "pues" anys, allà vaig estar-hi anys fins que van fer la regulació, però ja no me'n recordo dels anys, eh? Això no ho tinc apuntat, eh?

Quan van fer regulació de personal, la fàbrica va anar plegant i després al final, com que hi havia més poca gent i es feia poc em van passar també al despatx a Barcelona d'administrativa igualment.

Al carrer Casp?

Al carrer Casp, no, llavors ja estàvem a...

Carrer Tuset.

Tuset, era al carrer Tuset i "llavors" allà portant lo de filatura igualment, diguem-ho així de les altres fàbriques també.

De quines altres?

De Torelló, de Manlleu, del Roselló... per tenir el control dels kilos que sortien de la fàbrica de fil.

Perquè de les fàbriques quines eren les que feien més fil i quines feien teixit? Com era això?

No, es que més aviat teixit, teixit... espera't, devia d'haver alguna, espera't, on era, on era? A Balsareny poder? Ara no me'n recordo, perquè "bueno" això del fil també ho feien per altres fabricants, eh? Que hi havien altres fabricants que no tenien tintoreria però "llavores" teixien, però això ja era una altra administració. Jo diguem, era el fil que sortia filat i que anava pel tint, llavors de lo que sortia del tint ja pels clients. Era diferent tot això.

I vostè tenia contacte també amb els clients que hi havien al gènere?

No, no, no, això no. Això jo només feia la facturació i donava el paper, però jo no tractava amb clients, no, això era una cosa administrativa de dintre les fàbriques, però res de dir... JO a un client dir-li... No, no, això mai.

Escolti, i quin horari feia, mentres va treballar al doblador?

Quan treballava allà al matí, a les 5 i mitja o les 5, depen... perquè a vegades fèiem uns horaris o ens posaven més o "menos", però recuperàvem, fins a la una i mitja, i llavors havia hagut alguna temporada que també havíem anat de nit, fèiem 3 "turnos", i després ja... això era quan treballaves a les seccions, eh? Quan treballaves a les seccions totes les seccions feien lo mateix, els horaris, de 5 a una i mitja, i de una i mitja fins a 10, feies les hores així. I llavors quan va ser el "turno" de nit, "pues llavores" feies de les 10 fins a les 5 o les 6, no me'n recordo d'això ja dels horaris.

Aquest torn devia ser...

El torn de nit? No, no ho vem fer gaire temps, però jo vaig anar-hi algun dia encara.

I per què es va fer aquest torn, perquè hi havia molta feina?

Perquè hi havia més feina, clar.

Però va durar uns mesos només això.

Un temps, no va ser una cosa fixa, això no.

Ah, perquè al torn de nit no he conegut a nigué que hagués estat.

Es que això no va ser... Va ser una temporada però poc, eh? Normalment no, no es feia torn de nit, normalment.

Vostè devia anar... dintre de tot el torn de matí va estar bé perquè...

Jo sempre el torn de matí feia.

5 minuts i ja estava a la feina, no?

Sí, i alguna vegada m'havia dormit, i tocaven la sirena i jo: "Ai, que m'he dormit!" I el meu cunyat em deia: "Calla i no pateixis!" I sí, sí, només havia de fer que baixar i ja hi era, ja pujava, i li deia a l'encarregat: "Avui m'he dormit". I deia: "Bueno, no passa res!" No

"tardava" ni 5 minuts, eh?, vui dir... però jo, ui, això de dormir-me no podia, em passava i ui! Però bé, mira.

Escolti, vostè que va viure allí mateix, al costat diguem de la fàbrica, se sentien els sorolls de la fàbrica i tot durant el dia?

Sí, i quan les restriccions elèctriques hi havia un "aparato" que el deien "la burra", ja t'ho han dit això? Llavors quan l'engegaven "tocotoc, tocotoc". Jo el tenia molt aprop, i després la maquinària també la sentia, però t'hi acostumes, vui dir, això és com el trànsit al carrer, que quan estàs i passen cotxes al primer: "Reno! No paren de passar!", i arriba un moment que si tens somni ja t'acostumes. Ja ens havíem acostumat i: "Bah, és igual!"

I l'olor de les màquines i tot això se sentia també?

No, per fora no, fora no, a dintre senties l'olor del fil, del cotó, de l'oli, perquè és clar, la màquina perquè volti ha d'estar engrasada, però vaja, no, no... Eren molt ben espaioses i molt ben ventilat, eh? No, estava bé això.

Escolti, ara començem així amb cada una de les feines, si me la pot explicar una miqueta així per mi que no en sé gaire. Quan va entrar al doblador, quina feina feia exactament al doblador?

"Bueno", havies de posar... Es que jo això ho vaig haver d'aprendre, eh? Perquè jo estava acostumada del cotó a la filatura, que fèiem bitlles, i del cotó sortia ja fil i si es trencava havies d'empalmar, i aquí és clar, allà havíem d'empalmar-ho, i en canvi aquí avies de fer el gruix, perquè el fil ja estava fet, i em van haver d'ensenyar a fer el nus i al principi vaig estar una temporada, no sé quant, d'aprenentatge perquè...

O sigui, estava ajudant a una que tenia màquina.

Sí, m'ensenyaven a fer els nusos i en fi, anar-ho fent, o sigui, que havies d'anar... i quan es trencava el fil "pues" nuar perquè havien d'anar dos caps o en fi, lo que fos. Mira, que tot s'apren en aquesta vida.

Escolti, i de la secció aquella com anaven ordenades, perquè això no ho he acabat de aclarir, perquè sé que hi havia aspis, doblador, ovillador i retort. Però què anava primer? O sigui, anava per ordre això o no?

Sí, no, primer era el doblador.

Que llavors què feien, posaven dos fils...?

Posàvem dos fils, després havia d'anar al retort, que "llavores" ja el torçava més, o sigui, que era més tens, més fort, i després l'aspis, això fèiem les madeixes perquè hi havien "puestos" que demanaven madeixes. Llavors això ho tenyien o lo que fos.

Ah, però vostès el fil quan els arribava el retort ja venia tenyit?

No. "bueno", depen, sí, a vegades sí, perquè a vegades "llavores" del retort feien els "conos" per portar a tenyir, i "llavores" abaix a tenyir "pues" ja eren unes maquinàries i unes coses molt... depen de la màquina però... Hi havien unes grans cubes i "llavores" sí, "llavores" amb barres anaven posant els conos, que eren uns conos així grosos, 600 grams, 700 grams,

depen del número del fil i depen de lo que era. Llavors allò sí que tenyien el cono. Llavors aquest tenyit anava a l'aspit i l'enviaven. Ho feien algunes vegades, altres vegades enviaven "cono" que el teixidor ja el volia en el "cono".

O sigui, que el client era el que...

Segons era una cosa fèiem una cosa o fèiem un altre. Calr, a vegades enviaven les madeixes, les troques diguem-ne, del aspit, altres vegades enviaven els conos, i el "cono" ja anava pel teixidor, perquè és clar, el teixidor tenia les màquines per teixir la roba, llavors allò li anava més bé el "cono" perquè era el fil allà concentrat.

Escolti, i en aquella... en la màquina aquesta... o eren vàries màquines les que feien de doblador?

El doblador sí, era una màquina llarga i tenies unes pues i llavors allà les dugues, si anaven dugues bitlles, "llavorens" allò ho posaves en un "cono" i feies el "cono". "Bueno", feies el "cono" o un rodet, com un rodet, "llavores" allò és lo que anava a torçar, "llavores" anava a torçar, al retort.

No recorda quan de temps va estar fent d'aprenent diguem.

No, perquè mira, a última hora això tampoc era una cosa... Diguem, a mi em van... els primers dies... no sé, perquè de tant temps ja no me'n recordo, però sí vaig estar un mes perquè m'ensenyessin a fer el nus i sapiguer això, després vaig estar una temporada, que llavors això anava a preu fet, o sigui, el doblador era a preu fet, quan més fil feies més podies guanyar, no? Perquè hi havien uns números, o sigui, un número de cada màquina... ai, cada cistella era un número de kilos, "llavores" allò debies de guardar-ho i al cap del dia "pues" en una llibreta anaven apuntant els kilos que havies fet, és clar, i segons lo que feies "pues" anaves a preu fet.

Però i a la màquina quantes dones hi havien?

"Bueno", estava repartit, dugues a cada cantó em sembla que erem. Això depen de les màquines, lo llargues que eren, no me'n recordo les pues que portàvem, ja no me'n recordo.

I debia haver un mínim, no?, que es debia de fer de fil, i a partir d'aquí a preu fet o no?

Si hi havia fil suficient, que pujava de les contínues amb bitlles i fil suficient, tu anaves fent i mentres tu tinguessis per anar fent podies anar fent, no hi havia ningú que et digués només pot fer dugues o només pots fer 3 caixes, no, no, no, podies fer les que vulguessis, les que poguessis, que tampoc no es podien fer totes les que volies. No es podien fer totes les que volies perquè les mans havien de córrer, les mans i vigilar que no es trenquessin i en fi, una sèrie de coses, però no...

Era una feina molt...

No, anaves fent, si tu... si tenies el fil bé ho portaves molt bé, perquè començaves per un cantó, anaves fent, anaves fent, només miraves si n'hi havia un de trencat l'anaves a arreglar i tornar i apa, quan arribaves allà abaix a lo millor les bitlles d'aquí ja es

començaven a buidar, “pues” tornaves a canviar, a nuar i anar fent, sempre anar fent aquest trajecte diguem.

I passava molt que es trenqués el fil?

Depen, això a vegades el cotó era més bo o era més dolent.

O sigui, que devia anar a tongades, no?

Sí, sí, sí, i segons sortien de la filatura, si estava més bé filat o “menos”, una sèrie de coses, però no... ara precisar temporades... es pot trencar més o “menos”, no...

Escolti una cosa, i quantes dones hi havia en total, més o menys, fent doblador, doblant fil? Ho recorda això?

No, no, perquè ara no me'n recordo exacte de les màquines que eren, 2, 4... 10 o 12 potser.

10 o 12 dones. I en total a tota la secció, als aspis i el retort?

Es que “llavors” hi havia un tros que hi havien els aspis, l'altre tros que hi havia el doblador, després hi havia l'altre tros que hi havia el retort i el retort... llavors quedava un tros que també hi havia espai per posar les caixes que pujaven de l'altre secció de filats, o sigui, que estava repartida... la sala, estava repartida.

I vostè amb qui tenia més relació era amb les dobladores.

Amb les que estaves... No, amb totes, però vull dir, és clar, amb les que estaves més perquè a vegades a lo millor fèiem el mateix fil, i a lo millor es portaven per acabar i no n'hi havien, no havien pujat de la filatura, i deies: “Mira, no em deixes?” I ens deixàvem, vull dir... els deixàvem però el tornàvem, eh? “Bueno”, és una cosa que clar, és el treball, que explicant el treball així et fa riure, perquè dius: “Mira...” Però dèiem: “Mira, te n'hi agafat un dotzena” o “te n'hi agafat dugues dotzenes de bitlles”, i “llavors” els hi tornaves: “Te torno el que t'he agafat”, i coses d'aquestes que fan riure ara, però quan estàs treballant no te'n dones compte, ho fas molt bé.

I homes a la secció hi havia algú?

Els encarregats, després els que pujaven el fil, que anaven amunt i avall, i els que repartien, que a vegades els hi deies: “Nen, falta fil d'aquest!” I si no n'hi havia “pues” a lo millor si sabien a on hi havia ens ho portaven, els ajudants dels encarregats, que són els que passen a engrasar els màquines, en fi, coses així.

Però treballant a les màquines no...

Treballant a les màquines era més abaix, al batà, o sigui, diguem... com en deien a això? Portaven unes bales de cotó, “llavors” allò s'havia de triturar i passar per un filtre, batans, cardes... Jo ara ben bé del procés ja no me'n recordo, llavors és clar, això ja era més d'homes això, fins que no arribaven a metxeres... Eh que ho has sentit?

Sí, sí.

Si ja sabràs més tu que jo.

No, no, no tant.

No, no, però vull dir, em refereixo de que clar, vem passar tanta gent... Doncs les que havien treballat en un “puesto” o en un altre veníem, “llavors” anava passant, anava triturant el cotó i llavors del cotó ja passava a les metxeres, llavors les metxeres feien unes coses així. Llavors passaven als “enfins”, una cosa que feia més fi el cotó, més prim ja, me’s fi, llavors ja passava a les contínues, i de contínues a dobladors i retort, en fi...

I del doblador vostès a on portaven el producte que els hi sortia, aquests “conos”?

Els posàvem en caixes i ens ho venien a buscar.

Ah, ho agafaven els homes això.

A vegades sí, a vegades ens ho posàvem aquí al braç i ho havíem d’anar a portar, depen, portar-ho ja a una màquina, depen de lo que era.

I després del doblador, en deia que va anar al tint.

Sí, llavors sí, llavors era el tint, abans teníem però no teníem tant, però llavors van fer un tint nou, i al fer un tint nou van posar maquinària nova, més moderna en aquell temps i llavors allà van veure que quedava retrasat això i van demanar que s’havia de posar un auxiliar, i vaig anar jo, i vem començar d’aquesta manera. Ja anar treient les partides que es treien de tenyir, “llavors” ja classificar-ho, fer la rebuda dels colorants que rebíem, fer les entrades, i tot això és clar, amb fitxes i amb coses i portar-ho a Barcelona, enviar-ho a Barcelona, i allà a Barcelona... Allà era on pagaven les coses de tot el procés, i anaven venint tot això.

I vostè al tint estava al laboratori de “Malpàmies”?

Sí, però jo res de química no, eh?

No, més d’oficina diguem.

Sí, més portar això, control.

I com era aquest espai físicament, perquè no sé com era. Perquè el tint estava abaix de tot, no?

Tot això que està ara a terra, això era el tint nou, que donava aquí al Torrent Gornal, al carrer diguem. Doncs tot allò era el tint, hi havien unes finestres i “llavors” allà hi havia uns d’allò grans, hi havien 4 o 5 màquines... jo ara tampoc de memòria no me’n recordo les que eren, eh? Llavors sí que ho sabia perquè havia d’anar comptant, i allà a les màquines hi havien les màquines de tenyir, grans, amb una fondària, per estar al nivell, no? Llavors la màquina sortia “pues” una cosa així o una mica més, la mida de posar, però és clar, la màquina era fonda, però llavors tenien uns ternals que pujaven i baixaven i aixecaven quan havien d’aixecar tot l’aparell que hi havia de tenyir, i lo trèiem de la màquina i en fi...

I vostè estava a un quartet.

Llavors hi havia una escala... perquè llavors allà sota hi havia el magatzem diguem del tint, dels productes, tints, els colorants i tot això estava allà, “bueno”, tot no, perquè lo àcid i així estava a fora, en un altre magatzem però aquí estaven els colors. Llavors pujàvem una escala i a dalt hi havia un pis que era el laboratori, llavors també allà hi havien unes màquines que primer feien totes les proves del color que havien de fer, el feien al laboratori, i quan sortia el color que el client demanava doncs “llavores” ja ho feien abaix.

Es passava abaix la fórmula...

Es passava la fórmula abaix i llavors es feia tota la producció dels kilos que demanaven.

Llavors vostè controlava les sortides, les entrades...

Entrades de colorants, i “llavores” de fórmules, cada fórmula s’anava apuntat els colorants que hi havien entrat amb el números de còdig que teníem i això és lo que passava “llavores” en uns papers, i llavors sabíem cada cosa lo que havíem de facturar.

I per això tenia contacte amb les noies del carrer Casp.

Sí, llavors com que hi vaig anar-hi... què vaig estar-hi? Un any o un any i mig, “llavores” ja com que ja van plegar aquí llavors jo també vaig anar al “paro”, i després ja vaig plegar perquè ja no...

I quan va estar treballant al carrer Tuset ja no vivia a la fàbrica.

No, llavors ja vivia aquí, sí, sí, llavors ja vivia aquí, ja feia anys que vivia aquí perquè hi vaig venir al 56. Ja feia anys que vivia aquí perquè quan vaig viure aquí, llavors ja treballava al tint, que ja no havia de... llavors feia el “turno” normal, de tot el dia, matí i tarda.

Feia horari partit.

Sí, venia a dinar i tornava a anar. Llavors ja no feia “turnos”.

I com és que no feien també torns?

Els treballadors sí, els del tint, però administració no, jo agafava lo del matí i agafava lo de la tarda, i lo que feien de l’hora que jo plegava fins a la nit l’endemà al matí passava i recollia les fórmules i anava fent els consums.

Recorda quin horari feia, aquest horari partit?

Sí, de les 8, de dos quarts de 8... “bueno”, depen, perquè també com que recuperàvem a lo millor entràvem a 3 quarts de 8 fins a la una, i “llavores” a les 3 ens tornàvem a posar i fins a les 7 del vespre.

Déu n’hi do, força hores també.

Sí, perquè llavors clar, com que havíem de comptar... és que llavors ens miraven molt prim, si recuperàvem algun pont, si el dissabte a la tarda no treballàvem, plegàvem el dissabte al migdia però es que treballàvem el dissabte al migdia, eh?, “llavores”, fèiem 48 hores.

O sigui, el dissabte feia també de 8 a...

Al matí, sí, sí, el dissabte també al matí. I el dissabte al migdia jo havia de fer el resum pel dilluns enviar-ho tot a Barcelona, eh? Que el dissabte...

A més era una cosa de responsabilitat, no?

Mira, si t'equivocaves i se'n donaven compte t'ho deien, et telefonaven i et deien: "Escolta, repasa això que em sembla que no..." "Ai, "pues" sí, a aquest número m'he equivocat, perdona". "Es que aquest número no ens surt". Clar, perquè les IBM tenien...

Clar, ho tenen tot a l'ordinador.

Sí, i si per A o per B "pues" és clar, jo ho havia de fer a mà... llavors ho havia de repasar a màquina, però és clar, al pasar-ho a màquina igual t'equivoques, som humans. I: "Has passat això i no ens surt aquest número". Llavors jo deia: "No? Doncs jo ho tinc bé, jo tinc aquest". Però és clar, al picar-ho a màquina ... També havia fet alguna... "Bueno", les coses normals, no canviaria un número una que no toqui números, és veritat o no? Però "bueno", mira, tot s'anava passant i gràcies a Déu hi havia molt bona convivència i als espais de Barcelona amb "jefes" i amb tots tenia sempre molt... A vegades em telefonaven a mi en comptes de telefonar al que havien de telefonar, perquè deien: "Es que tu ens ho busques desseguida i els altres ens fan esperar", saps? I com que allà també hi havia el meu nebot, al despatx de Barcelona... i a vegades deia: "Dieu-li a la tieta, que la tieta us ho solucinarà". I la tieta era el recurs, "bueno", no era res de responsabilitat, eh? Era més aviat dir: "Escolta, amb aquest client com ho tenim? Eh que ens ho miraràs?" Jo baixava cap al magatzem i mirava les partides que estaven a punt d'entregar o no estaven a punt d'entregar, llavors més o "menos" ja pel client jo els hi deia: "Sí, aquesta està a punt de sortir". "Doncs digue-li's que passi endavant. Digue-li al Pàmies que aquest és el que ens interessa, que el client l'espera". I això podia ser, no cada setmana ni molt "menos", eh? Però "bueno", algun dia que algun client els hi reclamés alguna cosa, primer : "Dieu-li a la tieta, que la tieta us ho dirà". I ja telefonaven a la tieta i la tieta... Home, si pots has d'ajudar en el treball i ja està, i jo com que tenia... Alto, no sóc llesta ni res, però tenia sentit de responsabilitat i això val molt, això val molt.

Era eficient, perquè si no fos eficient no...

O sigui, que ja veus, tot el meu panorama és aquest.

Escolti, i una pregunta, igual que quan estava al doblador tenia l'encarregat diguem, quan estava a la part del tint qui el feia de superior, per dir-ho així?
El Pàmies.

El Pàmies, o sigui, vostè treballava en el seu càrrec.

Sí, sí.

No es que esta feina depengués directament de les oficines.

No, no, el Pàmies era el tintorer, o sigui, que els de Barcelona li podien dir: “Mira, necessitem tants kilos d’un color”, enviaven mostruaris i li deien: “Pel client tal hi ha aquest mostruari”, llavors ell feia les mostres i els havia de tenyir i ja està, però ell era el responsable del tint, ell era el responsable. Jo res, eh? Jo un zèro a l’esquerra.

I la relació amb els encarregats com era?

No, bé, jo no he tingut problemes, vull dir que no...

Però hi havia així com...?

No, mira, una vegada sí, però “bueno”, això passa a totes les cases, que no sé per què... “Bueno”, es que va venir llavors un ajudant que es diu Segarra, però “bueno”, ara no sé ni... em penso que no treballa ni de tintorer tampoc, no l’he vist mai més, que aquell era un “xulet”. Venia d’una casa de colorants i “bueno”... no, de primer molt bé, però una vegada al senyor Pàmies no sé què li va passar que va estar malalt... “bueno”, en fi, algunes coses que hi van haver i ell es va haver de fer càrrec, i jo doncs als espais de Barcelona hi tenia molt bona relació però m’apreciaven mira, perquè els hi solucionava a vegades coses, no per cap cosa d’així, i em van telefonar i em van dir... em van demanar alguna cosa, i jo “pues” dic: “Ho vaig a mirar”, i me’n vaig anar. És clar, “llavores”... no sé, ja exacte com va anar no ho sé, però “llavores” resulta que jo li vaig dir a aquest, al Segarra: “Segarra, miri, del despatx de Barcelona m’han demanat això, el senyor Enric m’ha demanat això i jo li he dit això, això i això”. “Qui és vostè per dir això?” “Bueno”... “Jo... m’han demanat i jo he contestat per lo que em demanaven, però “bueno”...

I em torna a telefonar el senyor Enric, aquest de Barcelona, i dic: “Miri, senyor Enric, perdoni’m lo que li vaig a dir, però no em telefoni més a mi”. “Què ha passat, Angeleta?” Dic: “Pues miri, que el Segarra s’ha posat fet una fiera perquè això”. Diu: “Doncs, digue-li al Segarra que em truqui”. Jo dic: “No, no, escolti, jo no vull haver de tenir problemes”. “Bueno”, li va fer un “rapapolvo” a ell... perquè diu: “Miri, si ha buscat i m’ha dit tot això és perquè jo l’he demanat! I “cuidado” que una altra vegada la tornis a cridar a ella, eh?”

A partir de “llavores” va ser... “Si telefona el senyor Enric digue-li això”. “Si telefona el senyor Enric digue-li allò”, però aquella vegada vaig plorar, eh? No, no, és que jo també tinc els meus sentiments.

Home, clar, com tothom.

Però després ja va passar, ja va passar i ja està.

Però vostè quan treballava amb les companyes al doblador i així, hi havia por a l’encarregat, per dir-ho d’alguna forma?

No, no, a lo millor si feies una mica de tertúlia: “Ui, que ve el Manel! Ui que ve l’encarregat!” Aquella cosa de respecte, però no perquè ens vinguessi... jo al “menos” no havia sentit...

Vull dir, no hi havia això de...

No hi havia, no. Home, has de... Eres responsable i sabies que si estaves enraonant et podien renyar, perquè la feina havia d'anar, i si per exemple, tenies la màquina que no estés en condicions i et veien enraonant era lògic que et renyessin. Ara, si tenies la màquina en condicions podies dir: "Mira...", però vaja, jo no m'hi vaig trobar... no.

Escolti, i això que m'explicaven altres senyores, a l'hora d'esmorzar...

"Bueno", jo com que anava a casa no...

Clar, vostè quan sonava el "timbre"...

Jo m'anava a casa a esmorzar i tornava a l'hora, i prou.

No esmorzava mai amb les companyes.

No. Elles sí que a vegades feien "xirinoles" i coses d'aquestes, però jo no, jo sempre he sigut d'anar a casa.

Clar, estant al costat...

Home!

I després quan estava ja vivint fora de la fàbrica, també anava a esmorzar a casa la seva germana?

No, "bueno", es que "llavors" quan vaig venir aquí, com que havia de venir a dinar "pues" ja no esmorzava, ja havia de marxar esmorzada de casa. Es que fent el "turno" de dia ja havies de...

Ah, clar, clar, al fer l'horari partit ja no...

Sí, ja no, ja només era l'hora de dinar i l'hora de dinar.

Ah, llavors no paraven a esmorzar.

No, si entraves... es que si entràvem a 3 quarts de 8 era perquè aquest quart el recuperàvem per festes o jo que sé el "lio" que hi havia. S'havia de fer 48 hores, com que no es treballava dissabte a la tarda "pues" havien 7... 6x8, 48, havies de treballar a la tarda i tot, "pues" per no treballar a la tarda havies d'anar fent aquest horari, fer mitja hora més i coses d'aquestes. I si hi havia algun pont i volies fer festa, "pues llavors" també havies de dir: "Pues miri, s'ha de recuperar", i en fi, totes aquestes coses. Sí, tot s'havia de pagar.

Està clar. I escolti, així de la fàbrica, recorda els espais com estaven distribuïts?

Home, jo ara sí que fa anys que no he entrat, Ara, però poder fa 3 o 4 anys hi havia una exposició i a una meua amiga li vaig dir: "Vine, que hi anirem". I vaig anar-hi, i una de les noietes que hi havia diu: "Sí, aquí..." Dic: Sí, nena, aquí abaix era tot el començament, al mig era la filatura i a dalt era el retort, i els dobladors i els aspis..." Diu: "Ui...!" Dic: "Nena, es que aquí havia treballat". Em va fer gràcia per dir: "Mira..." Però es que ja com que tancaven, també et deixaven passar.

Escolti, perquè vostè mentres vivia a la fàbrica, per exemple, els vestuaris i tot això, i els lavabos hi anava igual o anava a casa per aquestes coses? Quan s'havia de posar la bata, per exemple... Ja venia amb la bata posada.

Ja anava... com que no havia de sortir ni al carrer, perquè estàvem a dintre ja...

I quan havia d'anar al lavabo anava al de casa o anava allà?

No, es que el lavabo... no podies marxar de la fàbrica, un cop entraves...

Ah, no podies sortir.

Clar, "llavors" ja no, perquè per anar a casa ja havies de deixar al feina i en canvi tu no podies deixar la màquina, si tenies necessitat d'anar al lavabo miraves amb qui estaves i li deies a l'altra: "Dona'm una mirada", i anaves al lavabo i tornaves a la feina, vull dir, que això no, anar al lavabo sí que s'hi podia anar.

Perquè els lavabos estaven... cada secció tenia...

A cada secció n'hi havien, a la sortida, a l'escala com que és una escala molt ample...

No has anat mai?

No, no he estat des dels últims...

Ah, "pues" hauràs d'anar-hi a veure-ho. Hi havia una escala molt ample i "llavors" hi havia cantó d'homes i cantó de dones, i els homes també sortien allà a l'escala a fumar.

Ah, es podia?

Sí, sortir a l'escala a fumar, però llavors només fumaven els homes.

Però estava permès fumar dins de la fàbrica, encara que fos a l'escala?

A l'escala sí, no podien fer-ho a dintre amb el cotó i amb el fil, això no.

Perquè era perillós.

Però a l'escala, com que quedava tancat, les portes anaven i venien però quedaven tancades, vol dir que "llavors" allà fora ja era un espai lliure i ventilat, perquè hi havia la porta d'abaix oberta i estava ventilat. És una escala molt ampla, una escala molt bé, que es pujava molt bé.

Escolti, m'explicaven que les dones normalment o es quedaven allà a la secció per esmorzar o baixaven al pati.

Al pati, sí.

Després m'havien explicat també que els homes a vegades anaven a un menjador que hi havia.

"Bueno", es que van posar un menjador i podia anar tothom que hi volgués, eh?

Menjador, portaven el menjar i hi havia unes taules, i els homes clar, feien la seva tertúlia. També a vegades havien anat dones però les dones anaven més, si feia bo, es quedaven al pati, i allà al pati hi havien bancs per seure i cada un mira, ho feia de la manera que volia, vull dir, no era cap cosa obligada, com si volien estar dintre a la

secció mateix, com que les màquines eren parades “pues” tiraven caixes a terra i se seien a les caixes i també podien menjar dintre.

Escolti, i les relacions que hi havia entre homes i dones eren... Com eren les relacions a dintre la fàbrica?

Bé, perquè si havies d'enraonar amb una persona era igual, ara, cada un anava a la seva feina, jo no havia vist mai cap “lio” de “fulano” amb “fulana”...

Es que m'havien explicat un cas, no sé si ho sabrà això, un cas d'una noia que tenia atacs d'epilepsia i quan alguna vegada havia tingut que estava prohibit que els homes se li apropessin.

No ho sabia, això ja no ho sé jo. Sí, aquesta noia jo l'havia coneguda, i tnat que sí, pobreta, quan li agafaven... però mira, llavors l'havien de deixar una estona “quieta” i després la portaven a l'infermeria, si li donaven alguna cosa ja es recuperava. Ara, jo això de dir lo dels homes... perquè a vegades per aixecar-la em sembla que sí havia vist algú, però “bueno”, això és una cosa sense importància, perquè a última hora si per exemple, una persona cau desmaiada és igual que l'aixequi un home que una dona, ara, si estava prohibit jo no ho sé.

No, em referia més aviat al fet de que com que els homes sempre ha hagut la cosa aquesta de que han cobrat més que les dones, si per això hi havia...

No, no, jo crec que quan havien d'ajudar en una cosa d'aquestes ajudaven igual, eh? Perquè si a vegades havien d'agafar i portar-la tenen més força un home que una dona, això és lògic.

I sap vostè si es van fer moltes parelles o si hi havia famílies de pares i fills i mares i filles, i germanes treballant-hi?

Jo això sí que no me fixava pas en això.

I de la gent que hi vivia vostès tenien... quan vivia a la fàbrica, també tenien relació amb els altres encarregats que vivien?

Sí, sí, i tant que sí, amb tots, amb tots, sí, sí. I després per Sant Joan com que era el sant del gerent amb els de dintre, els que estàvem a dintre la fàbrica, per Sant Joan ens pagava la coca.

Ah, sí? I se la prenien junts?

Fèiem “verbena” abaix al pati, sí.

Però era només pels que hi vivien.

Els veïns de dintre la fàbrica, alguna vegada poder podia venir algú però vull dir, no era pels treballadors, eh?, això.

I els porters no hi vivien al mateix edifici?

Sí, també vivien a dintre els porters.

Però al mateix edifici que vostès?

No, a la porteria. A la porteria hi havien dos pisos pels porters.

I les famílies quan tenien nanos i així, els nanos jugaven pel pati?

I tant! Si era la solució.

I els deixaven entrar dintre la fàbrica i tot?

No, a dintre la fàbrica no, nosaltres a dintre la fàbrica els nanos, entraven els diumenges, quan estava tot parat, amb el meu cunyat hi anàvem i llavors sí, com que hi havia unes vies, uns carrilets i portaven uns carretons amb rodes per allà les vies, llavors anàvem a jugar allà. Això era molt divertit, perquè quan baixava de casa algú dels meus germans o en fi... “Mira, anem, que us ensenyaré la fàbrica!” “Llavores” amb la canalla vinga a pujar amunt i avall amb els carretons aquests. Era divertit, era divertit, però això era així, eh? Els dies de treball la canalla res de res, eh?

Debia ser perillós.

Anaven a col·legi, tampoc era per dir... poguer fer això, eh? No, no, els dies de treballa res.

Perquè dels encarregats per exemple, que treballaven a la fàbrica i vivien allà, hi havia família d'ells que també treballessin a la fàbrica o només hi treballaven els encarregats? Les dones o alguns fills?

Sí, no, perquè de fet... El Torre, aquell treballava ell però la seva filla ja no hi va treballar, la seva senyora tampoc. El Pàmies, un dels seus fills, el gran, hi havia treballat però poc. El Casa diguem, el meu cunyat, després el Josep, però el Josep ja se'n va anar al despatx de Barcelona... i els altres ja no van treballar. La Mª Dolors, la gran, hi va treballar-hi però poc, o sigui que no, no va treballar gaire. No, després el Más, que aquest també és mort ja fa anys, doncs la seva filla és mestra, vull dir, que tampoc... que em penso que ara ja està retirada i tot. Tampoc ja no hi havia treballat. La seva senyora hi treballava, el Más i la seva senyora treballaven els dos, però era el matrimoni que ja van venir allà matrimoni, que no... i gent coneguda dels altres, no sé.

Escolti, i això que m'havia dit que havien canviat les màquines del tint, les calderes aquelles, no? Durant el temps que vostè hi va ser a la fàbrica recorda si van canviar altres màquines o sempre van mantenir les mateixes?

No, no, ja eren noves, potser sí que van posar alguna de nova però ja no me'n recordo.

Perquè vostè que havia treballat a Fabra i Coats abans, quan va entrar a la Tecla...

No, jo de Fabra i Coats ho vaig veure... diferent en el sentit de que jo treballava a Fabra i Coats a filatura i aquí vaig anar ja al doblador, vull dir, que diguem, ja passes de la borra, que no tens tanta pols quan ets al fil, i en canvi a la filatura “pues” com que et venen uns “conos”, la metxa, que la metxa va treient aquella polseta i sempre havies d'anar... Sempre hi ha pols a tot arreu, eh? Lo que és filat i tot hi ha pols, però ja és diferent la pols.

Però el tipus de maquinària i així era...

Més o “menos” la mateixa, sí.

No és que fos més moderna o més antiga.

No, no, més o “menos” jo vaig veure lo que veia allà, vull dir que no...

Quina impressió va tenir el dia que va veure la fàbrica per primer cop? Ho recorda?

No, perquè “bueno”, jo és que abans de venir jo ja l’havia vista la fàbrica.

Però la d’aquí de Hospitalet?

Sí, és clar, com que llavors la meva germana ja feia anys que hi era. Vull dir, que “llavors” quan baixàvem ja anàvem a la fàbrica a veure-la, jo això ja ho havia vist. A mi ja no em va venir de nou, i com que ja venia d’haver trebalat a una fàbrica no em va venir gens de nou, m’entens?

És una cosa que deies: “Mira...”, és una prolongació que vas veient, però no perquè em vingués allò de dir: “Ai això...!” Home, és clar que sempre cada fàbrica té les seves coses, això és normal, però no em va venir de sorpresa.

I recorda si durant el temps que hi va ser havien accidents laborals o coses així, que ara s’han parlat tant i tot això?

“Bueno”, sempre ha hagut algú, perquè... no gaire, eh?, per això, però una vegada un senyor sí que, en un cortocircuit o així, sí que es va cremar molt, però “bueno”...

Perquè eren perilloses les màquines?

Mira, tot és perillós quan hi ha un moment, perquè és clar, sí que és perillós perquè hi havia... “Pues” mira, la María Campos... no la vas veure a la germana de la Teresa?

No, he vist a la Teresa, ja m’ho va dir...

Per això dic jo, que si mira, una màquina en un moment donat no es que no estiguis al “tanto”, es que a vegades les coses o per voler estirar més o per voler fer alguna cosa que... Sempre ha hagut algú però jo de molts, molts, tampoc no me’n recordo, eh? Perquè a la María Campos l’he vist sempre així, eh? Vull dir, no me’n recordo pas de l’accident d’ella, i penso que quan vaig baixar ja estava ella així.

I cada cop que un canviava de categoria professional o de lloc de feina, suposo que hi havia una petita millora econòmica, no?

Normalment sí, normalment sí.

Vaja, és d’esperar que hi hagi millora perquè si no malament.

Normalment sí, però...

Per lo que era l’època, no cal dir la quantitat en absolut, però pel que era l’època el que es cobrava al tèxtil en general o a la fàbrica...

Era pobre, era més curt que a altres “puestos”, al tèxtil sempre han pagat “menos”, no “menos”, els convenis sempre eren més baixos que no pas a altres coses.

I vostè sap si els homes cobraven més efectivament que les dones?

Sí, això sempre.

Fins i tot aquests peons que pujaven i baixaven el material?

Home, amb aquests també hi havia les categories suposo, jo ara tampoc això no ho tinc tan tocat, però és clar, en un peó “pues llavores” és clar, segons la feina que feia sí. Eren peons però podien tenir unes categories.

Escolti, parlem una mica dels serveis, allò que em feia tanta gràcia de lo del mestre i el metge i l'economat i totes aquestes coses.

“Bueno”, sí, l'economat que hi havia ens administrava “pues” mira, aliments, i això ens ho donaven...

Però era gratuït?

Em sembla que... al principi poder no, pagàvem una petita quantitat, ara no ho recordo bé això.

Es que això tampoc ningú m'ho ha acabat de dir, si es pagava... Era molt bé de preu, això sí.

Sí, un mínim, i després sí que em sembla que últimament ja ens ho donaven, però jo em sembla que sí, que pagàvem un mínim, eh?, un mínim.

Perquè l'economat estava dintre mateix del recinte.

Dintre la fàbrica, sí, sí.

Que era un edifici apart per això.

No, no, no, no, on ho abasteixien això? A la porteria hi havia... es que ara la porteria com que va canviar tant ja, després. Allà hi tenien el magatzem, i després... “bueno”, es que això al final va durar un temps però tampoc no va ser un seguit, després lo que feien era que a l'assistència al treball, “llavores” al cap de l'any donaven un premi, un premi en roba, això t'ho donaven.

Això sí, per Reis, no?, era.

Sí, per Reis, i “llavores” això t'ho donaven però no podies fer faltes, si feies una falta ja tenies “menos”, i si en feies no sé si 2 o 3 ja no tenies res, ja no t'hi entrava.

Ah, m'havien dit que el lot aquest era més o menys gran també, depenia si feies festa.

Per això, per això dic...

Ah, lo de les faltes vol dir això.

Les faltes, festes, les festes.

Ah, pensava que volia dir si algú arribava tard varis dies.

“Bueno”, es que a vegades també ho comptaven si un arribava tard, però “bueno”, dintre de lo d’arribar tard era més aviat per un plus que hi havia, que si arribaves tard te’l treien aquest plus, el perdies, però això era per les festes. Si feies festa, durant l’any no sé quantes, ja no tenies premi.

I la roba que donaven era de la Tecla?

Llençols... No, “bueno”, era d’altres fabricants perquè ells no fabricaven, ells no teixien.

Ah, però jo pensava que era d’alguna altra fàbrica de la Tecla Sala que fes teixit.

No, normalment havia vingut molt del Trinxet, em sembla que era, del Trinxet i... de quina altra? Ara no ho recordo, però “bueno”, no, no, això ja et venia en uns blocs fets així, els llençols, et donaven llençols, et donaven tovalloles...

Això sí que m’ho han dit moltes senyores que encara duren aquests llençols i tovalloles, que debien ser boníssims perquè els tenen.

No, no, no, no, de llençols encara, i tant que sí, i tant.

Escolti, això de l’economat també em van explicar que després el van treure, el de la fàbrica i van posar un per tot el ram del tèxtil aquí a Santa Eulàlia. A aquest també havia anat vostè?

Sí, perquè a aquest teníem targeta, teníem unes targetes i podíem anar a comprar lo que volguessim, i després a Rocafort hi havia la roba i també podíem anar-hi, i de roba, Mare de Déu! La compraves baratíssima.

Però era roba de casa o roba de vestir?

De tot, “bueno”, de vestir, vestir em sembla que no va arribar a haver, me’s aviat roba de casa, perquè de vestir no, llocs de taula, tovalloles, això sí, però de roba de vestir... em sembla que no.

I només hi podien anar els treballadors.

Sí, sí, teníem el carnet.

I pagaven allà, no és que els hi descomptessin del sou ni res.

No, no, no, però també el tenien molt bé de preu perquè hi havia coses que... em sembla que sí que ens donaven com uns “vales”, ara no em recordo, o poder pagàvem però pagàvem molt poca cosa, molt poca cosa. Ens sortia molt bé, la veritat sigui dita, i en roba al carrer Rocafort hi havia la roba del tèxtil i allà hi anàvem a comprar i escolta, si encara a vegades he trobat... de “gamuses” inclús, perquè allà hi havia tot lo de casa, eh?, baietes pel terra, que valien a lo millor què et diré jo? 25 cèntims, saps? No sé, que dius: “Mare de Déu! Aquestes coses tan barates...”

Sí, com per no comprar-les, no?

Sí, sí, “bueno”, en aquell temps no, perquè també deies: “Home, jo tampoc no guanyo gaire!” Però sí, al cap del temps quan ho veus et fa riure.

I allà anaven a comprar de diferents empreses tèxtils.

Sí.

De tota Barcelona.

De tot el tèxtil, “bueno”, el tèxtil, tot el tèxtil digum que s’hi van volguer associar, eh? Perquè és clar, si per exemple, una fàbrica tèxtil no volia donar-ho tampoc era obligat, eh? Crec jo que era així.

Escolti, i això del metge, al doctor Solanich vostè el devia conèixer bé.

D’anys.

Perquè va ser el metge...

CARA B:

... o sigui, que era metge d’empresa, llavors allà sí, ens feien també unes revisions...

Què ho feien, un cop a l’any això?

Un cop a l’any o quan semblava, no sé si era ben bé un cop a l’any.

Però els vacunaven i tot o...?

Sí, les vacunes sí, això sí, a infermeria sí, i si teníem alguna cosa hi anàvem perquè jo per exemple, el mal del coll, sempre vaig amb el coll “ajam”, i jo hi anava i em receptava i ja no calia anar al metge perquè ja t’ho feia ell, ja et feia ell la recepta... a l’infermeria.

I vostès per la relació que hi havia també del seu cunyat i tot això, va ser el metge de la família o...?

No, “bueno”, jo el metge... perquè ell era més aviat de l’estomac i així, jo tenia un altre metge, per l’estomac no hi vaig haver d’anar mai. Jo a la seguretat social tenia un altre metge, vull dir, no el tenia a ell. Ell era metge d’empresa. Ara, per la família “pues” és clar, va estar bé, perquè amb el meu cunyat si havíem d’anar junts i en fi, de petits els hi van portar els pares igual i totes aquestes coses, doncs “llavors” ells sí que quan tenien alguna cosa deien: “Ramon, vine que mira, passa això. Mira, què et sembla aquest nano?” o “Què et sembla...”, lo que fos, no? Però com a metge de família “bueno”, jo el tenia com a metge d’amistat i de família.

Metge de confiança.

Sí, que quan hi havia alguna cosa “hasta” ell per exemple de dir: “Pues” anéu a aquest metge...” Perquè és clar, ells si tenen una especialitat en una altra especialitat ja no s’hi posen, eh? Però de molta confiança sí i després l’amistat de tota la vida.

A mi del doctort Solanich la veritat és que tothom m’ha parlat molt bé, que ha ajudat... o sigui ha hagut molta gent que m’ha explicat que els ha ajudat, fins i tot no a ells sinò a familiars.

A familiars que els hi ha... No, no, que l’anaven a explicar i llavors ell els indicava on havien d’anar i això, ja ho crec, hi ha molta gent agraida.

Escolti, ara el misteri de l’escola i de la biblioteca. Resulta que el Lluís Abarca em va explicar que hi havia una mestra, que ensenyaven a llegir, a escriure i que li sonava, no estava segur, si també ensenyaven a brodar, que hi havia una biblioteca , però tota la gent que he parlat els hi sona que sí que hi havia, però ningú ha estat. Llavors, a veure...

Primer de tot, la secció femenina va parlar amb la direcció suposo, per montar una escola, i “llavors” sí, sí, l’empresa no va tenir cap inconvenient, al contrari, i “llavors” es tenia l’escola... “bueno”, tu no sé si ho coneixeràs això ara, era... que ara ja tot està canviat, eh?, perquè ja no hi és. Hi havia a la plaça del Caudillo que en deien, o “las viviendas del Caudillo”, quehi havia policia en un cantó, les primeres cases era la policia, i llavors hi havia gent de la policia poder i després també altra gent, i tenien l’escola, anaven allà a un local que hi havia, anaven aquí a l’Avinguda del Caudillo...

Però era fora de la fàbrica això.

A fora de la... Espera’t, no, no, això va ser al començament, això era amb la secció femenina, i “llavors” no sé per què va ser que van haver de marxar d’allà i van demanar que... “llavors” aquí a la fàbrica hi ha una torre que era a on vivia el doctor Solanich, que abans de la guerra diguem, quan eren petits vivien allà, el seu pare que és el que van matar, que van matar junt amb el pare del meu cunyat, doncs allà. Allà, la torre estava buida, “llavors” la secció femenina aquestes, la Beatriz Fernández, no sé si l’havies coneguda, no, segurament que no, perquè ara no viu a l’Hospitalet... Doncs aquesta ho va demanar, llavors mirant-ho amb el director que hi havia, el senyor Martorell, doncs van dir: “Mira, allà podríem fer-ho, allà”, i allà “pues” van habilitar, si hi havia alguna habitació que hi havia algunes coses de “trastos” i així, van posar-ho i els van deixar tota una part.

“Llavors” allà és on feien les classes, però primer allà al Congrés, del Caudillo, doncs allà hi havia també una mestra que el seu marit era policia, i ella ho feia. Després venia un sacerdot del Dolors, de l’església dels Dolors, venia a fer un cop a la setmana, donar-els-hi una classe de religió. Després jo anava a ensenyar “corte”...

Ah, o sigui, que sí que també es feia també...

Sí, espera’t... I després “bueno”, això, quan va haver això que ens vam anar a la fàbrica, “llavors” aquesta senyora em sembla que ja va plegar, o no sé si encara va baixar alguna vegada a la fàbrica, però després va plegar, i “llavors” va agafar lo de mestra una meva cunyada que és morta, una meva cunyada els hi portava les classes

d'escriptura, "bueno", d'ensenyament, de mestra. "llavors" jo anava... al matí venien les del "turno" de la tarda, i a la tarda venien les del "turno" del matí. Jo feia un cop a la setmana o dos, al matí una hora, i després a la tarda també baixava. Jo els hi ensenyava "corte", la meva cunyada els hi ensenyava labors, que tenia molt bona mà, i algunes noies van aprofitar-se molt bé que van sapiguer fer unes coses molt maques... i "llavors" això, "llavors" la meva cunyada també feia "entrenat de baloncesto", havien fet un equip de "baloncesto" de noies, no va durar massa temps però sí també havien jugat. Ara ja no sé les noies que havien jugat perquè dels noms ja...

Això era a la mateixa època que hi havia el futbol també?

Sí, més o "menos". Les noies ho van fer però no van fer-ho gaire. I després "bueno", es van ensenyar moltes coses així, o sigui, la lectura, en fi, càlculs, lo que es podia fer perquè tampoc no hi havia gaire cosa per fer en tan poc temps, eh? I llavors inclús, un any se'ls hi va fer fer com una mica de comèdia. Mira, això ja t'ho he preparat perquè ho vegis.

Ah, que són fotos.

Mira, un any per Reis vam volguer fer el valent, o sigui, hi havia que donaven els premis, doncs en el d'allò, allà fora vam montar un pessebre i vam fer com un pessebre vivent, veus? Amb les noies de... aquest em sembla que és el meu nebot, si no m'equivoco.

Són les noies que anaven a l'escola.

Que anaven a l'escola, sí.

Què "chulo"!

I fèiem això. "Llavors" aquesta, també és el pessebre vivent ja amb més colla. Aquestes fotos les havia fet jo, que no en sé gaire.

No, "pues" estan maques aquestes fotos.

Després mira, una vegada que vam fer funció, ja no m'en recordo ni de la funció que era.

Ah, també feien teatre i així.

Home, no, jo poder és l'única vegada que vam fer, eh? No me'n recordo ni què en deien, ni quina funció era. Era allò per uns quants, mira, o sigui, que va ser com una vegada que vem fer com una petita exposició, veus?

Exposició dels treballs fets.

Dels treballs que més o "menos" fèiem.

Què maco.

No, no, això no és res.

Oi, i tant, sí, però fa gràcia.

No, es que llavors ho he mirat i dic, mira, em va fer més gràcia que el pessebre vivent, em va fer gràcia, eh?

Déu n'hi do.

I aquest d'això, aquí fèiem una funció i no sé què era, alguna “despistadilla”, alguna que feia com de pagesa, però ja no me'n recordo ni què era, quina classe d'acte va ser ni molt “menos”, eh? Però “bueno”, mira, com que ho tinc dic: “Bah...”

Molt maco. I anaven moltes senyores a...

No, no, eren més bé les noies, eh? Senyores grans no.

Noies jovenetes.

Home, joves i no tan joves, perquè n'hi havia una que era grandeta i que no sabia quasi bé ni llegir, ni escriure...

Això era gratuït per això.

Sí, sí, perquè mira, això ho pagava l'escola. I jo diguem, al matí, marxava una hora del laboratori i m'anava allà, al vespre no perquè com que jo ja plegava a les 7, “pues llavors” ja empalmava amb el dia que em tocava, però no, bé, i després alguna excursioneta també s'havia programat, que primer també ho feia la secció femenina, de quan en quan feien alguna excursió, no molt, però algunes vegades si que s'havia fet. Això, tot això t'ho pagava l'empresa.

Escolti, i això que em deia que anava un capellà quan estaven als blocs del Congrés, després quan van ser a dintre la fàbrica també seguia...

Llavors a dintre la fàbrica no me'n recordo si va venir o si ja la meva cunyada també ehs hi explicava “algo” de religió. Això ja no m'en recordo ben bé com vem acabar, perquè és clar, “llavors” ja el capellà al desplaçar-se tant ja no... però ja no me'n recordo, al final em sembla que no venia però llavors sí que hi havia la meva cunyada que els hi ensenyava alguna cosa.

I a les noies que anaven a l'escola per això, se'ls hi recompensava amb la feina d'alguna forma això?

Home, tenien totes aquestes possibilitats d'anar fent coses, i de material no pagaven.

D'activitats i...

Sí, sí.

Escolti, vostè això que parlàvem abans de posar el cassette, de la relació que havia tingut amb els descendents de la senyora Tecla Sala, no?

Sí, “bueno”, només un, eh? que havia estat una temporadeta aquí per anar informant, o perquè els nois han de treballar, allò de dir, mira, ficar-se més en el negoci, no sé què deu fer perquè ja dic, no...

Vostè la va conèixer a la Tecla Sala?

Sí, sí, perquè quan van... l'església aquesta de Santa Eulàlia la va pagar ella, o sigui, que...

“Bueno”, la de Santa Eulàlia del centre.

No, no, la d'aquí abaix, la d'aquí abaix la va inaugurar ella. Va venir un dia, quan la van inaugurar ella era aquí.

Ah, i la va veure en aquesta ocasió.

Home, jo no, la meva germana sí, perquè l'havien vista més, en fi, tenien més relació amb el meu cunyat, però jo no, perquè jo ja no era de... era família, però vull dir, ja no era de la família que havien estat... al meu cunyat li van matar al seu pare treballant aquí, és diferent això, eh?

I per la fàbrica alguna vegada la van veure, a la Tecla Sala?

No, no, jo al “menos” no.

Tenia bona fama entre els treballadors.

Sí, es que el col·legi Tecla Sala de Hospitalet també ho va pagar ella.

D'això m'havien explicat que els fills de les treballadores de la Tecla...

Anaven al Tecla Sala, molts, molts hi havia anat.

Diuen que no pagaven matrícula.

No ho sé, jo això ara... com que jo no he tingut fills, vull dir que no...

Sí, sí, diuen que no pagaven matrícula, ni material, ni res.

Sí, sí, les treballadores de Tecla Sala tenien unes bonificacions, suposo, eh? Perquè jo en això sí que no m'hi puc...

I amb el fill diu que és amb l'únic que va mantenir així una mica de...

No, amb el fill no, era un nét, era un nét de la Tecla Sala ja, era del fill.

D'acord, que treballava a les oficines del carrer Casp.

No, aquest havia vingut una temporada, no sé, uns anys, però això ja parlo de 33 anys, eh? Perquè es va morir la meva mare fa 33 anys i ell “llavors” estava per aquí, que venia, no es que estigués aquí fixe, no, venia unes estones als matins, altres dies venia a la tarda, voltava una mica per tota la fàbrica; o sigui, que jo crec que era per anar agafant idea d'això, però ja parlo de 35 anys endarrera, eh?

O sigui, que els treballadors a qui tenien de referència eren el director, el gerent...

Sí, el gerent, que era el germà del doctor Solanich, el senyor Joan Solanich, o sigui, era el germà del doctor Solanich, el Joan.

Escolti, i aquests regals que feien... “bueno”, regals, aquests lots que feien per Reis, a més a més hi havia costum a la fàbrica de també fer presents als treballadors en

ocasions com la jubilació o casament o naixement de fills o coses així. Ho recorda això?

No, em penso que no. No, perquè això si de cas ja seria més la part administrativa i jo ja no hi era. No, i lo que ens donaven era últimament, els últims anys diguem, no sé quants anys, per Nadal lot, que mai ens havien donat lot, un lot en una capsa. Això altre que ens donaven de roba era diferent, però el lot de Nadal que en diuen, això ens ho van donar molt tard ja d'haver estat jo aquí. A tot arreu veies a la gent que anaven amb lot i a nosaltres no ens donaven, i al final es va aconseguir.

I què hi havia, turrons i...

Sí, turró i una "botella" de licor, sí, alguna cosa així, ja no me'n recordo, lo normal que posen per Nadal, pasta... però "bueno", mira, et feia il·lució.

Feia gràcia.

Sí, jo quan vaig estar al despatx de Barcelona també me'l van donar, ja va estar, ja s'ha acabat perquè abans deien: "Noi, el tèxtil que és pobre, a tot arreu tothom va amb les capses del lot i a nosaltres no ens donen mai res!" No, perquè la roba era un premi a l'assistència al treball, si un tenia la baixa ja no el tenia, doncs això era diferent perquè el lot l'havien de donar a tothom, el lot de Nadal, i últimament "pues" van fer això, "bueno", últimament, els anys que van fer-ho no ho sé. No t'ho havien dit això?

Sí, del lot de Nadal, però no l'hi havien donat importància, la persona que em va comentar lo del lot de Nadal em va dir com si haguessin sigut poquets anys que ho van fer...

Sí, per això, per això et dic.

I el que sí que recordava més era lo del lot aquest de Reis, i a més deia que si tenies menys assistència et donaven menys quantitat.

Sí, sí, sí, perquè si per exemple deien (més o menys, eh?) : "Un joc de llit, 6 tovalloles", "pues" a lo millor el donaven un joc de llit i 3 tovalloles, i a lo millor només li tocava el joc de llit o a lo millor només... Segons, ara jo tampoc em recordo d'això de les faltes que comptaven, eh?, però reduïen.

Escolti, i això dels sindicats que em va dir, això ja a finals va haver sindicats.

Sí.

Perquè en algun moment em sembla... no sé si era la Lola, es que he parlat amb tantes senyores que ja se'm barreja tot... que deia que hi havia un delegat i una delegada del sindicat a la fàbrica i que ella recordava que de tant en tant deien: "Avui he de sortir més aviat perquè tinc una reunió de no sé què"...

Sí, quan hi havia reunió de sindicat o així, "llavors" deien això.

Però què recorda vostè d'això dels sindicats i totes aquestes coses?

Poca cosa, perquè com que jo en això no havia estat mai, no, només alguna vegada anava a la reunió que es feia dintre, em feien anar per agafar punts però res més, però les reunions així a fora no, no he anat jo. Però era, mira, debien d'anar fent els comentaris i

si hi havia alguna cosa, després quan hi va haver per exemple, que van començar a fer vagues “pues” algun que era... que ja és mort, pobret, que eren dels sindicats, “pues llavors” inclús passaven i anaven mirant que ningú treballés, saps allò de que no hi haguessin... I una vegada jo estava dintre el despatx i també, obrir la portelleta que hi havia , diguem, per no entrar dintre tothom, perquè quan d’allò “pues” en les portelletes que hi havien, les taquilles diguem-ne, oi?, doncs si et veien fer alguna cosa ja havies d’estar més així, saps? Si senties pujar algú ja et posaves així.

Amb els braços creuats i fent veure que no treballaves.

Sí, fent veure que no feies res, perquè no... Et denunciaven.

Però què eren, com uns piquets això?

No, no, els que eren de la comissió, del sindicat, però de la amteixa empresa, eh?

Que hi havien hagut vagues i així?

Sí, sí, no moltes...

No, perquè això també la gent no ho recorda gaire.

No, “bueno”, es que tampoc no van ser unes vagues excessives, vull dir, no era una cosa de dir cada dos per tres, era al principi, de quan en quan, i llavors és clar, els que eren del sindicat volien fer passar pel “tubo” a tothom, i és clar, no tothom està d’acord, perquè jo que vols que et digui, per escriure suposo que no has fet cap mal, eh? Però “bueno”, hi havia aquestes coses però tampoc no va arribar mai la sang al riu.

I d’altres fàbriques havien vingut alguna vegada també gent de sindicats o així a dir: “Pareu, pareu de treballar!”

No em recordo, això no ho recordo. Podria ser que hagués vingut algú, eh?, podria ser, perquè ???? també podria ser, però jo ara dir: “Pues” sí, sí, una vegada ho vaig veure!” No em recordo, no em recordo.

I recorda vostè de que els fessin anar a alguna manifestació o alguna reunió que els obliguessin a anar, o que els portessin...?

Ah, no, jo no, jo no he anat mai.

Perquè m’havien explicat que una vegada va venir Franco aquí a Barcelona i van agafar a tots els treballadors i treballadores...

Ah, “bueno”, pensava que volies dir com a revolució de sindicats.

No, no, en tot, en general.

Això sí, el que vulgués anar podia anar-hi, pero si no hianaves em sembla que no passava res.

Ah, no obligaven.

Em penso que no.

I vostè hi va anar? Recoda anar-hi?

Jo estant aquí ja no me'n recordo, però quan era a Fabra i Coats sí que vaig baixar-hi, una vegada, però no era per Franco, ara no me'n recordo per qui era, era per algú altre, com Deciano em sembla que li deien, no sé pas, ara ja no sé ni què era, però "bueno", sé que ens van dir: "Ve a Barcelona", i clar, ens pagaven el viatge, tu, al "menos" podíem veure Barcelona, la manifestació i llavors poder tenia... què et diré jo? 17, 16, 17, 18 anys, que la meva mare primer em deia que no i que no i que no, però després va dir: "Bueno", com que hi aneu tots".

Clar, ens pagaven el viatge i un dia de festa, clar, havia que aprofitar, però vull dir, que de la manifestació em sembla que... Manifestació? No ven veure res, vull dir...

Mira, al "menos" jo ho vaig veure d'aquesta manera, no són les manifestacions que fan ara, que ara tothom va, el que vol anar a la manifestació com s'ha d'anar ja no hi van avui en dia, hi van per tirar pedres i per tirar... "Llavores" jo no ho vaig veure, jo no ho vaig veure. Vull dir, mira, sí, va venir un senyor, ja no me'n recordo ni per què va venir i "bueno", mira, el vem anar a veure i em penso que ni el vem veure perquè de la gent que hi havia... I guaita, després d'això "pues" nosaltres si ens van pagar "hasta "el dinar i tot, en bossa, eh? "Pues" mira, vem dinar i quan va ser hora a tornar a agafar el tren i tornar cap al poble, m'entens? O sigui, que va ser un dia d'excursió, però no perquè diguessim... Obligades no, ens van dir que el que vulgués anar li pagaven, "pues" escolta...

Escolti, i això que em deia abans de la secció femenina, que havien sigut els promotors de l'escola, promotores, vaja, de l'escola. Estava vinculat amb el sindicat vertical lo de la secció femenina o no tenia res a veure?

No, es que llavors no hi havia sindicat encara.

No hi havia aquest vertical únic...

No, això era... com el deien, serveis socials, que anaves i feies... anaves a unes classes i "llavores" si havia alguna cosa t'ensenyaven de fer, secció femenina, vull dir... també feies labors i feies... però no era cap sindicat diguem.

Ja, ja, però les noies que anaven a l'escola no s'havien d'afiliar a la secció femenina ni res.

No, no, no.

"Vale, vale", no, es que això no em quedava clar.

No, perquè això era la casa que ho va donar, perquè la secció femenina pugués fer aquest treball, però no perquè haguessin d'haver afiliades ni molt "menos", no, no, no, no.

I la fàbrica pagava les mestres diguem.

Sí, sí, això ho pagava apart.

O sigui, que era un servei que donaven a les treballadores.

Un servei que donaven pels treballadors, o sigui, una ampliació de les coses de lo que s'ha de fer.

I d'homes recorda que hi hagués hagut algú?

No, a l'escola no, eren noies només, d'homes no.

Cap ni un.

Home, secció femenina era femení.

Ja, però vull dir, mai tampoc ningú va demanar que...

No crec que ho demanessin, no.

Molt bé, i conflictes a la fàbrica recorda que hi haguessin hagut?

Jo no.

Perquè ningú recorda conflictes.

Es que hi havia un ambient normal, al “menos” el temps que vaig ser jo, que vaig conviure jo diguem. Abans no sé si havien hagut, abans de la guerra o quan la guerra, jo no hi era, però lo demés no, perquè tot anava marxant normalment i regularment, que la gent estiguéssim més contents, “menos”, que si pagaven poc... Això era l'exclamació de tothom com és ara. I ara últimament per exemple, inclús dius: “Bueno, mira les feines...” Jo també ho notava, que jo hi havia persones que cobraven... feien igual que jo o “menos” i cobraven més que jo perquè eren homes, doncs aquesta cosa sempre la tens, que dius: “Coi!” Però conflicte no, perquè si eren les normes que hi havien “llavors”...

Clar, t'havies d'adaptar.

T'havies d'anar adaptant.

Escolti, i relació amb treballadores d'altres fàbriques tèxtils de per aquí aprop, tipus Can Trinxet i tot això en tenien?

No, al “menos” jo no. Home, si per exemple coneixíem algú d'altra fàbrica és clar, que la relació és igual perquè és com ara, una pot treballar aquí i l'altra pot treballar allà però si es coneixen de veïnat o així, però si no no.

I la fama que tenien les dues fàbriques era molt diferent, no?

Tecla Sala tenia bona fama. Jo ara les altres no les tenia conegudes.

Clar, perquè m'havien comentat algunes dones que quan deien: “Jo treballo a la Tecla Sala”, deien: “Quina sort, perquè és difícil d'entrar-hi”

Sí, “bueno”, perquè poder miraven més per filar, segons qui, segons no... es que abans també hi havia, sapiguer una mica, sense volguer... no per dir idees, però una mica poder sí que això ho miraven al principi, no ho sé, però vull dir, de bona relació a la Tecla Sala sempre havia tingut, eh? Això sí.

Escolti, i així en... En general, eh? Una mica difícil aquesta pregunta... No, perquè és més de percepció. En el temps que vostè va treballar a la fàbrica, en el exterior, doncs hi havia canvis polítics i econòmics, no? , perquè van ser molts anys. Es notava dintre la fàbrica una mica, al final quan ja s'anava apagant diguem-ne el període de la dictadura, quan va entrar la democràcia...

Jo ja no hi era "llavors".

Ah, ja no hi era, clar.

Però vaja, no ho crec, perquè mira, a última hora com que aquí ja havien tancat.

Però aquí van tancar al 79, no?

Sí, "bueno", però va ser poc temps, va ser poc temps.

Perquè vostè quan va ser que va marxar llavors, aproximadament, que devia ser al 70 ja.

Es que "llavors" aquí hi havia poca gent, perquè quan jo vaig anar a Barcelona, espera't...

Clar, perquè aquest Navarro em va dir que ell va ser dels últims en sortir i va ser al 79.

Jo al 79 estava a Barcelona, sí, perquè al 79 va morir el meu germà, llavors va ser quan vaig plegar, doncs jo ja feia un any que estava a Barcelona, però "bueno", que hi havia poca gent, eh?, encara que fos dels últims el Navarro...

Perquè ja havien anat fent restriccions.

Sí, ja només hi havia... quedava poc del tint i al final "pues" ja van acabar-ho.

Escolti, això de les excursions, que això em fa molta gràcia, o sigui, les de secció femenina organitzaven per les noies, les dones que hi havia l'escola, feien activitats fora...

Sí.

I on havien anat, recorda?

"Bueno", clar, a diferents punts. Jo ara recordar-me ja dels "puestos" no...

Però solien anar a la platja...

En un autocar, sí, alguna vegada a la platja, sí, però no gaire em sembla, a la platja, però vull dir, sí... Tampoc no es que fessin massa, eh?

Però eren sortides d'un dia.

Sí, sí, un autocar i ja està, vull dir, que tampoc no eren moltes sortides, eh?

I les sortides diu que també les pagava la fàbrica.

Això sí, quan es feia alguna sortida i així ho pagava la fàbrica.

I abans de les que organitzava l'escola diguem, hi havia altres moments en els que es fessin excursions o així?

Una vegada poder sí que també a la fàbrica... els treballadors també havien organitzat algunes, pel Pare Claret, que era el patró del tèxtil. Ara, jo em sembla que no havia anat mai, perquè com que anava ma germana, però vaja, sortien, havien sortit algunes vegades d'excursions.

Perquè m'explicaven algunes senyores que elles estaven com una mica enfadades perquè diu que als homes els portaven molt d'excursió i a elles no.

"Bueno", perquè pel Pare Claret era quan normalment sortien més els homes. Sí, me'n recordo perquè havia de néixer una meva neboda i el meu cunyat volia anar d'excursió i eren... és clar, el Pare Claret abans era el 24 em sembla, el 23 i el 24 era d'octubre, i la meva germana ja havia acabat el compte, i és clar, la meva germana deia: "Aviam si marxaràs!" "Bueno", al final va dir: "No, no, jo no puc venir", els altres van anar i la meva neboda no va néixer fins el dia 28 d'octubre: "Veus com tenia temps d'anar-hi?"

"Bueno", era aquest dia, perquè em penso que aquell dia la feien els homes només.

I després excursions, sortides que haguessin fet només el que eren els directius per dir-ho d'alguna forma, això ho recorda si ho havien fet?

No ho sé, perquè ja et dic. "Bueno", es que això quan sortien els homes... no sé, això ja no...

O amb les famílies, si havien anat amb alguna de les famílies que vivien a la fàbrica d'excursió o alguna cosa. Això no ho recorda pas.

No, perquè jo... nosaltres llavors quan feien el futbol, que jugava l'Hospitalet anàvem amb els camions quan jo estava encara allà abaix, amb la canalla petita, anàvem amb els camions i ens portaven a algun "puesto" per aquí la vora, a Gavá per exemple, quan jugava l'Hospitalet i fets així. He dit Gavá com podia dir altre "puesto", perquè tampoc ho recordo, o quan jugaven aquí a Hospitalet allà a la Remunta, que havia hagut un camp de futbol, doncs "llavorens" també hi anàvem i anàvem allà, i el camió ens hi portava, el camió de l'empresa. No en autocar, no, en camió, anàvem allà i llavors ens tornaven cap aquí, això al principi d'estar aquí a Barcelona... "bueno", no al principi, vull dir, quan encara estava a casa des meus germans "pues llavores" sí que hi anava perquè la canalla eren petits i així hi anàvem.

Estàvem parlant de lo de les excursions, però ja... Ara li volia preguntar si les treballadores i els treballadors de la fàbrica solien ser d'aquí de per Hospitalet o...

També venia algú de Barcelona, però esporàdicament, no esporàdicament, que venien de Barcelona, havien de venir "pues" els que venien de matí imagina't, normalment aquests venien més a la tarda, algú si que venia al matí de

Barcelona i dels barris aquells de Santa M^a del Mar, de per allà venien algú, eh? I alguns altres de... més diguem estava enfocat a Hospitalet i tot això, eh?

I va venir gent de fora, gent que vinguéss d'Andalusia o de Murcia o així, van treballar a la fàbrica, gent vinguda...?

Suposo que algú vingut així de fora també n'hi havia.

Però no ho recorda especialment?

No, jo ara no, no me'n recordo, però sí que n'hi havien perquè de les noies aquestes que venien a col·legi doncs algunes eren sevillanes, sí, però ja no sé si havien... venien d'Andalusia, ara, jo no sé els anys que feia que estaven aquí, si havien vingut de petites o si... Això no me'n recordo, però n'hi havia algunes que sí. És clar, si venien i trobaven feina...

Clar. I escolti, el procés de tancament de la fàbrica ja... així per acabar, que no la vull molestar més... Clar, en algun moment es decideix que es tanca la fàbrica suposo, i llavors es comença a fer tot això que em deia vostè de la regulació de personal, no?

Primer sí, es va fer regulació de personal, van despedir uns quants, però això "llavors" tenien el procés ja d'indemnitzacions o lo que fos...

Però això no fos perquè cambiessin maquinària i necessitaven menys treballadors.

No, no, no, "bueno", de primer poder sí, primer va ser... perquè també vem fer una temporada que treballàvem només unes hores, o sigui, no es treballava tota la setmana, i era regulació d'horari, regulació de treball.

Què era perquè hi havia menys feina?

Menys feina, "llavors" els sindicats donaven unes bonificacions, però això ja és més part administrativa, que jo aquesta cosa ja no la d'allò tant... Sí que últimament algunes d'aquestes regulacions que a lo millor treballàvem 3 dies a la setmana, "llavors" sí que hi havien unes fulles i el meu cunyat, al despatx a mi també m'agafava i al vespre estàvem fins les 9 per poder entregar les firmes, fer firmar als treballadors, lo que havien cobrat, perquè "llavors" no sé si eren els sindicats o no sé què era, que pagaven la resta diguem, donaven el sou, la compensació de sou, jo ara no sé ben bé com s'ha de dir, eh? Però "llavors" clar, entregaven uns diners a l'empresa pels treballadors, "llavors" els treballadors, la llista de treballadors, havies de fer'ls-hi firmar, els papers i això a vegades anava jo i el meu cunyat.

Llavors primer es va fer la regulació de personal.

Sí, que va haver més, i després ja va ser el "cierre definitivo".

Però es va anar tancant per seccions o es va tancar...

No, no, no... “Bueno”, lo que va quedar més aviat tancat va ser lo de filatura, i “llavores” el tint va ser l’últim, em penso. Però diguem, si 3 o 4 anys davant havien reduït el personal, reducció de personal... es que quantitats no sé, una quantitat, “llavores” ja va ser el total, ja va ser el total, “llavores” jo tot i estant al despatx com que ja els osos no els tenia bé i tot plegat, “pues” jo tenia “llavores” 53 any o 54 i amb els dos anys de “paro” vaig anar ja als 55 i “llavores” ja em van donar “la invalidez” i després ja vaig agafar “la invalidez”.

Perquè també lo que m’havien explicat es que la gent que va durar més, fins al final, li va anar millor tot lo de les indemnitzacions i tot això.

“Bueno”, perquè és clar, ja va treballar més temps i poder sí que va ser una mica més...

I se’n recorda quines van ser les explicacions que van donar de per què tancaven la fàbrica?

No, perquè jo durant tot aquest temps de tancament jo estava a Barcelona.

Però lo que es deia, els rumors de tot això, què es deia, que no hi havia feina o què?

“bueno”, això es va veure venir perquè al fer reducció de personal, llavors ja vam veure venir que els “pedidos” no venien tant o lo que fos “pues” ja... jo si va haver algun descontent tampoc ho puc dir, no ho sé, no... però jo sé que mira, els últims mesos ja tenia jo el carnet “de paro” i “llavores” vaig plegar “pues” què va ser? Pel setembre o per les vacances? Per vacances o per setembre, ja va ser quan vaig plegar i anava a firmar cada mes, un cop al mes anava a firmar.

I quina sensació va tenir el dia que va tancar la fàbrica després d’haver-hi treballat tants anys?

Home, ja feia un any o un any i “pico” que ja no hi era. No, ara quan passes per allà la mires així i... cada cop que l’anava veient li deia al meu cunyat: “Mira, això, mira...” I un dia diu: “Calla, hem anat a veure tots aquests jardins, dic: “I què? Ha quedat maco, però era la Tecla Sala, eh?” Saps allò que és clar, el que ha viscut a dintre és una cosa i el que ha treballat també, el que només l’ha vist no, però el que ha treballat “pues” sí, perquè jo em trobo alguns, un mateix que viu aquí a la Plaça Espanyola que aquest eralampista allà i després a la primera regulació ell s’hi va haver d’agafar i “llavores” va entrar a treballar aquí a la Seguretat Social, doncs aquest a vegades em deia: “He passat per allà la Tecla Sala, quan passo per allà em fa un mal el cor!”

Saps allò de dir: “Els anys que portaves”, perquè és clar, va començar de jovenet i fins que van fer... és clar, et fa cosa, però després penses : “Bueno, mira...”

I ara els agrada com ho han deixat?

Sí, no queda pas malament, per això et dic que jo ara tota aquella rampa per entrar dintre i tot això no he pogut anar, no he pujat, he passat per allà però vull dir, no he entrat a dintre a veure-ho.

“Bueno” senyora Angela, moltíssimes gràcies. No, es que jo ho he vist modern diguem, abans no ho havia vist com estava.

Però has entrat per dintre les sales i tot?

Sí, ha quedat maco això, i la biblioteca que també està allà...

“Bueno”, això de la biblioteca no sé... no em recordo.

Ara la biblioteca central han fet.

Ah, això ja no ho he vist, això encara no l’he vist.

Està molt maco tot.

“Bueno”, allà teníem una petita biblioteca i també podien emportar-se llibres i ho feia la meva cunyada mateix.

“Bueno”, senyora Angela, moltíssimes gràcies, per cert, que no m’havia d’explicar res, Déu n’hi do tot lo que m’ha explicat. Moltes gràcies...